

10. Het laatste woord

DOELSTELLINGEN

- De kinderen maken kennis met de zeven kruiswoorden: Jezus' laatste woorden vóór Zijn kruisdood.
- De kinderen leren dat de kruiswoorden een soort samenvatting van Jezus' leven zijn.
- De kinderen kunnen benoemen dat Jezus de dood heeft overwonnen en dat daardoor het leven het laatste woord heeft gekregen en niet de dood.

(THEOLOGISCHE) ACHTERGRONDINFORMATIE

In deze bijeenkomst staan de laatste woorden van Jezus aan het kruis centraal. Deze 'kruiswoorden' zijn op verschillende plaatsen in de vier evangeliën terug te vinden. De evangelisten verschillen in de weergave van de laatste woorden van Jezus. Ze leggen daarmee allemaal een ander accent op de gebeurtenissen van Goede Vrijdag. De voltooiing van Jezus' missie wordt door de evangelisten verschillend beschreven. Maar één ding hebben ze alle vier gemeen: Jezus' dood is volledig in lijn met Zijn leven - een leven waarin verzoening centraal staat; een leven waarin de joodse wet (de Tora) is vervuld; een leven dat op God gericht is. Bij Jezus heeft niet de dood het laatste woord, maar het leven. Dat is in het christelijk geloof van essentiële betekenis. God heeft door het sterven en de opstanding van Jezus laten zien dat het leven uiteindelijk sterker is dan de dood.

Volgens de evangelisten heeft Jezus aan het kruis nog gesproken. Zijn laatste woorden zijn verdeeld over de evangeliën. Ze zijn bekend geworden als de 'zeven kruiswoorden':

- "Vader, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen" (Lucas 23: 34, NBV).
- "Ik verzeker je: nog vandaag zul je met mij in het paradijs zijn" (Lucas 23: 43, NBV).
- "Dat is uw zoon" en "Dat is je moeder" (Johannes 19: 26-27, NBV).
- "Eli, Eli, lema sabachtani?", wat betekent: "Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?" (Matteüs 27: 46, NBV; zie ook Marcus 15: 34)
- "Ik heb dorst" (Johannes 19: 28, NBV).
- "Het is volbracht" (Johannes 19: 30, NBV).
- "Vader, in uw handen leg ik mijn geest" (Lucas 23: 46, NBV).

De zeven kruiswoorden kun je zien als een samenvatting van Jezus' leven. Zijn leven was immers gericht op vergeving, naastenliefde, de Schrift en God. Vergeving staat centraal in de eerste twee kruiswoorden. Die twee kruiswoorden betekenen ook dat Jezus iets aan ons belooft, namelijk dat wij door Zijn vergeving ook deel kunnen hebben aan het Koninkrijk van God.

De naastenliefde komt tot uitdrukking als Jezus Zijn moeder koppelt aan de leerling die Hij liefhad. Hij brengt twee mensen bijeen om naasten voor elkaar te zijn. Wie in Jezus gelooft, ziet anderen per definitie als broeders en zusters. Jezus laat zien dat we verantwoordelijkheid naar elkaar toe hebben gekregen.

Ook God en de Schrift komen terug in de kruiswoorden. Met het aanheffen van Psalm 22 ("Mijn God, mijn God, waarom hebt u mij verlaten?") laat Jezus zien dat Hij de Schrift door Zijn leven en Zijn sterven vervult. Daarnaast laat Hij zien dat Hij zelfs aan het kruis nog zoekt naar de aanwezigheid van God.

Johannes brengt dit op een iets andere manier tot uiting. Hij brengt Jezus in verband met de bron die nooit opdraakt: God. Dit wordt door Johannes benadrukt met het kruiswoord "Ik heb dorst." Het verlangen naar God, het 'dorsten' naar God, duurt voort tot aan het kruis.

De kruiswoorden "Het is volbracht" en "Vader, in uw handen leg ik mijn geest" vormen de slotwoorden waarmee Jezus kan sterven. Zij brengen tot uiting dat Hij zich volledig aan God overgeeft, zoals Hij dat ook tijdens Zijn leven heeft gedaan.

Met Jezus' sterven op Golgota lijkt de dood te hebben gewonnen van het leven. Met Jezus lijkt God zelf gestorven te zijn. God hield zo veel van de mensen dat Hij bereid was Zijn eigen Zoon volledig gelijk te maken aan Zijn mensen. Hij werd hen zelfs gelijk in hun sterfelijkheid. Dat is onvoorstelbaar moeilijk te geloven. En tegelijk is die volstreekte eenwording van God met mensen onze redding. Want daarmee heeft Hij de weg naar het leven geopend - en heeft Hij dus uiteindelijk het laatste woord.

Jezus kon dus eigenlijk niet anders dan ook weer opstaan. Immers, door deze ultieme daad van liefde heeft de dood het nakijken en is deze voorgoed op zijn plaats gezet. God heeft zich met Zijn mensen verzoend door volledig aan hen gelijk te worden. Het kruis en de opstanding van Jezus krijgen pas eeuwigheidswaarde als wij vanuit hoop durven te leven, verzoend met God en met elkaar.

VOORBEREIDING

Persoonlijke voorbereiding

Neem de achtergrondinformatie bij dit programma goed door. Ook is het goed om de zeven genoemde Bijbelpassages met de kruiswoorden op te zoeken en te lezen. Daarnaast is het wenselijk om je persoonlijk voor te bereiden op deze bijeenkomst. Zo word je zelf ook 'materiaal' voor de bijeenkomst met de kinderen. Hiervoor kun je de volgende vragen gebruiken:

- Wat voor licht werpen de kruiswoorden voor jou op het sterven van Jezus? Wat komt er het eerst in je op als je de laatste woorden van Jezus zo achter elkaar leest?
- Welk kruiswoord spreekt jou het meest aan? Waarom?
- Wat zeggen de dagen van Goede Vrijdag tot en met paaszondag jou? Wat vind je er moeilijk aan? Wat vind je waardevol?
- Hoe leef jij met de boodschap van het christelijk geloof dat niet de dood maar het leven het laatste woord heeft?
- Wat zou je met de kinderen kunnen en willen delen over dit onderwerp?

Praktische voorbereiding

Geef de kinderen zo mogelijk een kopie van werkblad 10.1 mee vóór de bijeenkomst. Vraag hun dan om het werkblad thuis in te vullen. De opdracht staat op het werkblad. Het ingevulde werkblad zal besproken worden tijdens de bijeenkomst, dus geef duidelijk aan dat de kinderen het dan weer moeten meebrengen.

Het is echter ook mogelijk om een vervangende opdracht te doen in plaats van werkblad 10.1 (zie *Verkenning*). Verzamel dan zelf enkele afbeeldingen van Jezus aan het kruis (eentje voor ieder kind).

Kopieer werkblad 10.2 en knip de kaartjes los. Verstop de kaartjes van tevoren in de catecheseruimte.

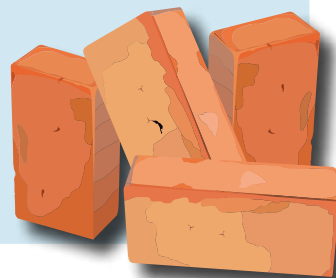
BENODIGDHEDEN

Vooraf

Hieronder vind je een opsomming van alles wat je nodig hebt voor deze bijeenkomst. Zorg ervoor dat je ruim voor het begin van de bijeenkomst klaar bent met alle voorbereidingen. Zo heb je alle tijd om aandacht te besteden aan de kinderen wanneer zij binnenkomen.

Benodigheden

- Kopieën van werkblad 10.1 voor alle kinderen (mogelijk van tevoren meegegeven, zie *VOORBEREIDING*);
- Eventueel voor ieder kind een afbeelding van Jezus aan het kruis (zie *Praktische voorbereiding*);
- Plakstiften;
- Een kopie van werkblad 10.2 (in kaartjes geknipt);
- Voor ieder kind een bijbel (NBV);
- Pennen;
- Kranten en tijdschriften;
- Schaartjes;
- Twintig waxinelichtjes en iets om deze mee aan te steken;
- Voor ieder kind een *Liedboek voor de kerken*.

PROGRAMMA

5 minuten

Opening

Heet de kinderen van harte welkom. Vraag aan de kinderen wat het betekent als iemand het laatste woord wil hebben. Het is belangrijk dat ze kunnen benoemen wat dat betekent, namelijk dat iemand gelijk wil krijgen. Help hen zo nodig op weg door vragen te stellen, bijvoorbeeld: Heb jij graag het laatste woord? Zo ja, waarom? Wat gebeurt er als je het laatste woord hebt? Wanneer zegt iemand dat je het laatste woord mag hebben (of niet)?

Als de kinderen begrijpen dat het gaat om gelijk krijgen, kun je vertellen dat het vandaag zal gaan over de laatste woorden van Jezus én het laatste woord van God.

10 minuten

Verkenning

Als je werkblad 10.1 van tevoren aan de kinderen had meegegeven (zie VOORBEREIDING), vraag hun dan om het ingevulde werkblad er even bij te pakken. Had je werkblad 10.1 niet van tevoren uitgedeeld, doe dat dan nu. Deel dan ook plakstiften uit en de afbeeldingen die je van tevoren had gezocht. Vraag de kinderen om deze op het werkblad te plakken.

Vraag de kinderen om de plaatjes op hun werkblad om beurten te laten zien. Sta vervolgens kort stil bij de afbeeldingen. Wat vinden ze ervan? Het is van belang dat de kinderen hier, als ze dat willen, kunnen zeggen dat ze het eigenlijk best eng of een naar gezicht vinden.

Vertel de kinderen dat Jezus aan het kruis nog heeft gesproken. In totaal heeft Hij zeven dingen gezegd. Daarom staan er ook zeven tekstballonnetjes om de afbeelding van het kruis.

20 minuten

Verdieping

Vertel de kinderen dat je zeven kaartjes hebt verstoppt. Op die kaartjes staat waar Jezus' laatste woorden te vinden zijn in de Bijbel. Laat de kinderen de kaartjes zoeken en bij jou inleveren.

Verdeel vervolgens de zeven kaartjes over de kinderen. Vorm zo nodig twee- of drietallen. Deel bijbels uit en laat de kinderen de zeven teksten opzoeken. Laat hen vervolgens de teksten één voor één voorlezen. Vraag de kinderen om deze woorden van Jezus in te vullen op werkblad 10.1.

Vertel de kinderen dat mensen vaak veel waarde hechten aan de laatste woorden van iemand. Soms zeggen mensen in hun laatste momenten dingen die ze heel belangrijk vinden. Ze zeggen bijvoorbeeld dat ze van hun familie of goede vrienden houden, of ze vertellen wat ze heel belangrijk hebben gevonden in hun leven. Mensen die in Jezus geloven, vinden Zijn laatste woorden ook heel belangrijk. Deze 'kruiswoorden' van Jezus laten als een soort samenvatting zien wat Hij belangrijk vond en hoe Hij heeft geleefd. Zijn woorden maken duidelijk dat Hij mensen vergeeft, dat iedereen erbij hoort, dat wij voor andere mensen moeten zorgen en dat Hij heeft geleefd zoals God het heeft bedoeld. Ook laat Hij zien dat Hij daarom steeds heeft gekeken naar wat er stond in de Bijbel van die tijd.

Jezus' laatste woorden zeggen dus iets over Zijn leven, over wat Hij heeft gedaan. Je zou ook kunnen zeggen dat Jezus' laatste woorden samenvallen met Zijn daden: mensen vergeven, zorgen voor anderen, leven met God en goed luisteren naar Gods Woord. Woorden en daden vallen samen en dat houdt Jezus vol tot op het laatste moment van Zijn leven. Sterker nog: zelfs ná Zijn dood gaat het verder. Vraag de kinderen of zij weten hoe. Wat is er gebeurd nadat Jezus stierf? Jezus heeft zo dicht bij God en de mensen geleefd, dat niet de dood het laatste woord kreeg, maar het leven. Zo kreeg God door Jezus het laatste woord. Niet de dood 'kreeg gelijk', maar het leven. (Verwijs bij dit laatste naar het gesprekje tijdens de *Opening*).

Als de kinderen wijzen op het ongelooflijke van de opstanding, geef hier dan ruimte voor. Het opstandingsverhaal is ook een ongelooflijk verhaal. Geef dan aan dat jij ook geen bewijzen hebt, maar benadruk waarom je dat verhaal toch graag wilt doorvertellen zoals het in de Bijbel staat.

20 minuten

Verwerking

Kom nog even terug op de zeven kruiswoorden. Vraag aan de kinderen welke van deze uitspraken van Jezus ze het mooist vinden of welke hen het meest aanspreekt. Laat hen die tekst boven aan het werkblad schrijven. Geef aan dat ze daaronder een collage mogen maken met plaatjes en woorden uit kranten en tijdschriften. Het moet een collage worden van alles waarvan zij vinden dat het te maken heeft met de zeven kruiswoorden van Jezus. Ze kunnen bijvoorbeeld plaatjes zoeken die iets zeggen over 'dorst lessen', over 'zorgen voor anderen', over 'niet alleen zijn', enzovoort. Leg hiervoor tijdschriften en kranten, schaarmpjes en plakstiften op tafel.

Vraag de kinderen om hun collages toe te lichten. Wat is er allemaal op te zien en waarom? Probeer de kinderen wat dieper in te laten gaan op hun visie door hen stapje voor stapje hun gedachten beter te laten verwoorden.

5 minuten

Afsluiting

Geef de kinderen de waxinelichtjes. Vraag hun om de lichtjes in de vorm van een kruis te plaatsen. Steek samen de waxinelichtjes aan.

Geef ieder kind een exemplaar van het *Liedboek voor de kerken*. Zing samen Gezang 1 of lees het voor als gedicht.

Blaas daarna samen de waxinelichtjes uit. Moedig de kinderen aan om werkblad 10.3 te bespreken met hun ouders of verzorgers.

Bedank de kinderen voor hun aanwezigheid en hun inzet. Tot de volgende keer!

BIJLAGEN

1. Werkblad 10.1 – Jezus aan het kruis
2. Werkblad 10.2 – In de Bijbel